

BUDA OSTROMAI

GÁBOR MIKLÓS 2013

BUDA OSTROMAI

A múlt század közepén volt egy keserű anekdota: élt a Duna partján két sellő. Buda és Bécs. Az egyik szép volt, és a szürke Duna partján lakott, a másik csúnya volt, de a kék Duna partján élt. Az egyik, a szebbik rosszul ment férjhez, mert sokan megerőszakolták – erről fog szólni ez a kis írás –, a másik, a csúnyábbik szüzen élt, és gazdag férjet kapott. A szép sellő akkor sem mehetett volna jobban férjhez, ha makulátlanul élt volna, mert egy feketetengeri üdülőhelyen a nagybácsik odaígérték egy koldusszegény, de erőszakos vőlegénynek. A csúnyácska kékdunai sellő végül egy gazdag milliomos hitvese lett. Nem kell higgyünk a XX. század anekdotáinak, mert az a század gonosz volt. Ám a vicc igaz. A viszonylag békés XIX. században nem is hitte senki, hogy utána a borzalmas XX. század következik.

A sellők sorsa jól jellemzi a XX. század történetét, de a szerző maga nem tudja, hogyan kell egy pikkelyes alsó testű sellőt megerőszakolni, még arra sem emlékszik, mit kell tenni egy antropomorf sellővel. Miután nem tudja, hogy kell egy Buda-sellőt megerőszakolni, ezért ír Buda ostromairól. Aki nem tudja, az ír róla, de ha már írni sem tud a tárgykőről, akkor legalább tanítja. Én a tudatlanság középállomásánál tartok.

Az alkotmányunk (alaptörvényünk) sziklaszilárd, de csak egy tutifix pontja van: Magyarország (a Magyar Népköztársaság, a Magyar Köztársaság, Magyarország) fővárosa (székesfővárosa) – Budapest.

Egy alkotmány – a konstitúció reformkori tükörszava – általában rögzíti, hogy mi az ország fővárosa. Ott vannak a csúcshivatalok, az adminisztratív és egyházi főhivatalok, és ott székel, ha még megmaradt, a király és udvara is. Szokás, hogy ez az ország legnagyobb városa, történelmileg kialakult központja és versenytárs nélkül csak egy van belőle.

Volt ország, Oroszország, amelynek két fővárosa volt: Moszkva és Szent-Pétervár. Igaz, elég nagy volt ahhoz, hogy megengedhess magának ezt a luxust. Vannak országok ahol egy-egy főhivatal, például a Legfelsőbb Bíróság vidéken tanyázik. Más országokban maga a főváros is vadonatúj képződmény, stb., stb.

Az általános szabály alól, mint látjuk, sok kivétel van, ami erősíti a szabályt. (Ez az egyik legblódebb közhely: a kivétel tudniillik gyengíti a szabály érvényességét). Kezdjük azon, hogy még alkotmány sincsen minden országban. A legrégebbi alkotmánypótléknak az angol, 1215-ben kelt Magna Chartát tekintik, amelyet 7 év csúszással követ magyar társa, az Aranybulla. Angol barátaink megrekedtek ezen a primitív szinten, és azóta sem voltak képesek egy igazi, írott alkotmányt összefabrikálni.

Igaz, mi se siettük el a dolgot, és az első írott alkotmányunkat a „Tanácsköztársaság Alkotmánya” címmel a Forradalmi Kormányzótanács

fogadta el 1919. április 2-án. Jellemző a kor internacionalista szemléletére, hogy az ország – mint mulandónak elképzelt fogalom – megnevezése a dokumentumban nem is szerepel.

A P betűvel kezdődő nevű Anonimus, az első magyar történelemíró szokását, mint gyarló utód, átvéve, a földrajzi nevek etimológiáját is megosztom reménybeli olvasóimmal. A mester minden földrajzi névhez fabulált szófejtő magyarázatot, a kor nagyjainak kedveskedendő, mert még nem állt rendelkezésére a „Földrajzi nevek etimológiai szótára” De most ez sem segítene rajta, mert külföldön tanult, államköltségen és a hazát rögnök tekintette. Ne csodálkozzon, ha szobrát egy-kettőre a budai szoborrozsdatemetőben (magyarul: rejzni) találja, pedig az ő szobra a legkvalitásosabb köztéri szobrunk, mellesleg egy idegenszívű szobrász kiváló alkotása.

Mit tudunk budai vár keletkezéséről? Pusztulásáról, mint az a címben jeleztük, bőven lesz szó. A rómaiak, mint az első ásatások és dokumentumok adatai alapján tudjuk, nem szívesen építettek hegyeken és inkább a sík vidéket preferálták. Ennek egyszerű magyarázata van. A római castrum központi títustervek alapján készült. A terv egyszerű. Téglalap alaprajzú tábor, két egymásra merőleges két főútvonallal, végükön egy-egy kapuval. Ezt minden légióparancsnok ki tudja tűzni, és nincs Rómában annyi mérnök, ahány légiós táborot kell építeni. Derékszöget kitűzni egyszerű. Már az egyiptomiak is ismerték a pitagorasz- háromszög bűvös titkát. Egy kötélre 3,4,5 arányban kötött csomók derékszöget adnak. És a títusterv nem lehet tekintettel a különböző helyrajzi viszonyokra. Egyformát kell építeni Szíriától Barcelónáig. Tehát Aqvincum, a dunai limes központja nem állhat a közeli hegyeken. Aqvincum azért volt kiemelten fontos hely, mert a hegyek szorításában a Duna itt, Pestnél a legkeskenyebb. Nem véletlen, hogy az első állandó híd, a Lánchíd is itt épült.

Különben az ukrán sztyeppén vándorolt ősmagyarok is inkább a sík vidéket kedvelték, és a Kárpátok hegyeit a többieknek hagyták. Erre rá is fizettek Trianonban.

A budai várdomb először a tatárjárás után keltette fel a magyar hatóságok érdeklődését, mert észrevették, hogy a megerősített helyeket a nálunk tatároknak elkeresztelt mongolok kikerülték. Azt hitték, nem tudnak várat ostromolni. Pedig tudtak, amint azt Kína felé vonultukban ékesen bizonyították nagy közép-ázsiai, fallal megerősített városok elfoglalásával. Nálunk talán siettek, és nem fecsérelték az időt hosszadalmas ostromokkal, vagy nem is volt megfelelő gyalogságuk, vagy azt gondolták, jövőre visszajönnek. Erről a könyvek nem tesznek említést. Mindenesetre a magyar vezetőség, számítva a tatárok újabb vizitjére, elkezdett hegyi várakat építeni. Már két évvel a Tatárjárás után vannak okleveles adataink arról, hogy a budai várhegyen IV. Béla vár építését rendelte el. Várat építeni egy még magasabb hegy, a Gellérthegy lábánál a tüzérség feltalálása előtt, nem volt olyan

abszurd, mint ma gondoljuk. Ekkor lett az addig Budának nevezett Óbuda – Óbuda, és a mai Buda eleinte Újbuda néven szerepel az oklevelekben. Nevét egy ottani „Buda” szláv nevű ispántól kapta.

Pest neve szintén szláv és kemencét jelent. Szén,- vagy mészégető kemencét, Vesd össze az orosz pjecsj szóval. Bécs neve is hasonló eredetű. Pest német neve Ofen volt, ami ugyancsak kemencét jelent. Amikor a pestieket átköltöztették az újonnan épülő, még lakatlan Budára, vitték magukkal a régi nevüket. Budát a mai napig németül Ofennek hívják.

Magyarországnak a kiegyezésig nem volt fővárosa. A királyt általában Fehérváron koronázták meg és ott is temették el, udvarát hol itt, hol ott tartotta, mert vándorolt az országban főleg eleinte, amikor az adót nem pénzben, hanem természetben kapta és helyben fel is élte az őt kísérő udvartartással együtt. Az egyház feje Esztergomban rendezte be hivatalát, az országgyűlést hol ide, hol oda hívták össze, A három részre szakadt ország fő központja Pozsony volt. Az akkori maradék –csonka - ország még mindig nagyobb volt, mint a mostani, még csonkább. Ez az adat nem közismert, a tanulók nem is gondolják.

Hivatalosan Buda-Pest 1867 után lett főváros az összes szokásos, egy fővárost megillető attribútummal együtt. Nemsokára a három város egyesült Budapest Székesfőváros néven. Pár év múlva ünnepelhetjük a három város egyesülésének 150-edik évfordulóját. Ötven évig lehetett volna „székes”, de az utolsó két király közül egyik sem kívánt ideköltözni.

Buda látképe a középkorban

Félelmetes (sokmilliárd bite-nyi) memóriájú kedves barátom, Dr. Google Izidor fejből – de micsoda fejből! – egy tucatnyi dátumot sorolt fel, amikor Budát ostromolták. Ezek a következők:

1302
1530
1540
1541
1542
1566
1599
1602
1684
1686
1849
1945

Az első dátum az Árpádház kihalása utáni királytalan korszakra vonatkozik, amikor három külföldi uralkodóház ifjú csemetéje, a család tanácsára aspirált az értékesnek tekintett magyar királyi trónra. Miden addigi királyunk külföldi hercegnővel nemzett utódokat, így szerte Európában minden királyi házban voltak közelebbi-távolabbi rokon trónkövetelők.

KÁROLY RÓBERT, a nápolyi herceg, aki végül befutó lett, mert a magas klérus támogatta, lévén Nápoly a római pápa hűbértartó, és a papok nagy tekintéllyel és nagy birtokkal és ennek megfelelően nagy bandériummal rendelkeztek. Ebben az ex-lex, interregnumos időben az ököl (lándzsa) jog volt érvényben.

VENCEL szintén teenager korú cseh trónörökös, akit az Észak-Magyarországi oligarchák támogattak. Jelentkezett még egy

BRANDERBURGI FRIGYES herceg, aki tulajdonképpen porosz volt, és mint ilyen a népmesékben burkus (brandenburkus) néven szerepel.

Erről az 1302-es várostromról nem derítettem ki semmit. Feltehetőleg a különböző trónkövetelőket támogató oligarcha-klánok csetepatéja lehetett egy alig elkészült vár birtoklásáért.

A felsorolásból hiányzik az a dátum, amikor először került idegen kézre Buda, mert ez trükkös csellel, és nem ostrommal történt. A sztorit mindenki ismeri az „Egri csillagok”-ból, amely könyv a tudós irodalmárok véleményére fittyet hányva minden versenyen aranyérmes lett a legnépszerűbb olvasmányok versenyében.

I. Ferdinánd
V. Károly öccse
(1503-1564)

I. János
E néven az első, magyarként az utolsó
(1491-1542)

Az esemény 1526-ban, a mohácsi csatavesztés után három héttel történt. Miután az ifjú király is odaveszett, eléggé méltatlan, ostoba módon belefutott egy megáradt patakocskába, hír hallatára felesége udvarostól-kincsestől elfutott és őrség nélkül, üresen hagyta a várat, ahol – a krónikás szavai szerint – csak bénák és hülyék maradtak. Így a török szultán egyszerűen belovagolt a budai várba, nem mintha nem tudta volna erővel elfoglalni. A magyar királyi hadsereg színe-java már a mohácsi mező tömegsírjában várta a feltámadást. Mint később kiderült a szultán még nem szándékozott megszállni és megtartani a várat és hetek múlva el is hagyta, és málhásszekereit kincsekkel megfelelő módon megpakolva, csapatait haza vezényelte. Csak azért tett rövid, protokoll látogatást, mert a török ideológia szerint, az a föld, amit a padisah lova érintett (Allah növesse hosszúra szakállát), az örök időkre török marad.

A következő két időpont – 1530; 1540 – már arra a korszakra utal, amikor Magyarországnak két, többé-kevésbé legitim uralkodója volt. Az egyiket, I. Jánost, akit mindenki Szapolyai (Zápolya) Jánusként ismer, az országgyűlés választotta meg, legalább olyan törvényes módon, mint a jégpályán hangosbeszélőn királlyá kikiáltott Mátyást. Ismertségét elsősorban annak köszönhetette, hogy „nagy dicsőséges győzelmet” aratott Dózsa György hadserege felett.

A másik király I. Ferdinánd volt, akinek jogigénye egy Habsburg-Jagelló szerződésen alapult, amely szerint II. Lajos elvette Máriát, Ferdinánd hugát, cserébe Ferdinánd felesége Jagelló-lány lett. Ha II. Lajos utód nélkül találna elhunyni, koronája Ferdinándra száll. Egy más összetételű országgyűlés elfogadta a két dinasztia közötti szerződés érvényességét és megkoronázta Ferdinándot, mert bátyja a nagyhatalmú V. Károly német-

római császár volt, és remélték, hogy a császár megvédi legyengült hazájukat a fenyegető ottomán inváziótól. Ez a számítás nem jött be. A császárnak annyi országa volt, hogy birodalmában, a kortársak szerint, sohasem nyugodott le a nap. Ehhez képest még az intakt Magyarország is zsebkezdőnyi tartománynak számított és nem volt fontos a császárnak, mert sohasem volt náthás.

Magyarország így belekeveredett az európai nagypolitikába, amely a francia-német konfrontáció tengelye körül forgott, súlyosbítva a frissen kialakult katolikus-protestáns szembenállással, amely a politikának, és nem a hitnek volt alárendelve. A legkeresztényebb francia király, aktuálisan Valois I: Ferenc, aki változó sikerrel élet-halál harcot vívott V. Károly császárral. 1535-ben, egy nagy német győzelem után, szövetséget kötött mohamedán Szulejmán török császárral és koordinálták a Habsburgok elleni akcióikat. Magyarország e közé az üllő és kalapács közé került.

Nagy Szulejmán
(1494-1566)

Franciaország egészen addig, amíg De Gaulle és Adenauer nem dobták ki a szemétdombra az évszázados szembenállás mindkét nemzet lelkébe beleívódott mérget, mindig kereset barátot a boche-ok mögött. Ezt most a törökökben találták meg. Később a protestánsokra támaszkodtak a katolikus németekkel szemben, majd németek mögött lévő cári birodalmat támogatták. Minden osztrákellenes magyar mozgalom számíthatott leginkább lelki, ritkábban anyagi támogatásra. A francia udvar még a súlytalan Szapolyaival is kötött örök baráti szerződést is. Talán még ez is jó lehet valamire.

Most térjünk vissza az időben 1529-re. Ekkorra Buda már nagyon fejlett, a kortársak által egyhangúan dicsért szép várossá nőtte ki magát, hála Zsigmond és Mátyás király reprezentációt kedvelő ízlésének és az azt

finanszírozni tudó kincstárának. Luxemburgi Zsigmond Nagy Lajos lányán keresztül jutott a magyar trónhoz, majd elvállalta a Német-Római császári állást is. Ezt az állást Mátyás is megpályázta, de nem kapta meg.

(Érdemes lenne egyszer felkérni egy történelem szakos doktoranduszt, hogy derítene fel, hogyan alakult ki, országonként általában egy-egy uralkodó nevével összeforrt NAGY jelző. Egy magyar diák nem is kapcsolna arra a névre, ki az az Első Lajos?)

A szultán az eddig valaha leghatalmasabb mozgósított hadsereggel megindult Bécs elfoglalására. A hadsereg – hivatásos katonák, önkéntesek, markotányosok, mutatónyosok és a trén – száz kilométernyire is elnyúlik.: János a protokoll szerint kötelező kézcsókkal összekötött hűbéri fogadalmat tett Szulejmánnak a mohácsi csatatéren. A megalázó helyszínt természetesen a török hatóságok választották ki. Útközben, persze Budára is be kell vonulni. A vár most éppen német kezén van, magyar Ferdinánd-párti kapitány parancsnoksága alatt. A kapuk zárva, nem úgy mint 1526-ban, Mohács után. A várparancsnok, Nádasdy Ferenc vállalja a reménytelen harcot. De nem úgy a német legénység. Fellázadnak, Nádasdyt a boltozatos várbörtönbe zárják, és megalkusznak a törökökkel a szabad elvonulás feltételeiben. A gentleman's agreementet a törökök nem tartják be és a legénységet egytől egyig kivégzik a mai Vérmezőn. Nádasdyt a törökök kiszabadítják a cellájából, de a kapitánynak nem kell a török felszabadítás. Megszökik. Amikor az örök valahová kísérték meglátott a Duna partján egy gazdátlan csónakot. Beleugrott. Kísérői utánakaptak, de csak a köpenye maradt a kezükben. Sebaj, van otthon sok köpenye! Átevezett a túlsó partra, ahol János király arra várt, mikor adja át neki a szultán a várat. Ez a harc nélküli epizód sem szerepel dr. Google listájában.

Bécs ostroma nem sikerült, a török hadsereg visszavonult.

A következő évben Ferdinándot bátyja, V. Károly nagyobb aktivitásra sarkalta, hogy foglalná vissza országát, amelyet most török vazallusként Szapolyai birtokolt. A budai vár is János kezén volt. Ferdinánd összeszedett vagy 10.000 német, olasz, spanyol zsoldost. Csatlakoztak csapataihoz a éppen pártján lévő főurak bandériumai és 1530 vége felé elindultak Buda elfoglalására. Köztük volt Török Bálint is.

Érdemes egy pár szót vesztegetni Török Bálint személyére, mert ő az „Egri Csillagok” egyik legszimpatikusabb szereplője. Nemeskürty István azt írja, hogy akármit is mondjanak a tudós történészek, a török világ úgy él a magyar olvasókban, ahogy azt Gárdonyi Géza megírta. Török Bálint igazi reneszánsz főúr volt, annak is a legharácsolóbb, legerőszakosabb fajtájából. Egész fiatalon Nándorfehérvár kapitánya lett. Elvesztéséért az

országgyűlés perbe akarta fogatni, de ő az erdélyi vajdához Zápolyához menekült, aki fachében volt a királlyal. Majd később kibékült az udvarral, és el is vette a királyné legszebb udvarhölgyét. A kortársak megírták, hogy a debreceni piacon letepert egy neki megtetsző nőt. Gárdonyi alaposan tanulmányozta a korról szóló irodalmat, olyannyira, hogy mindenféle oklevélből összeszedte az egri várvédők névsorát. Érdekes, miért állította be ilyen barátságos színben a kortársak szerint is kiemelkedően harácsoló természetű főurat?

Török Bálint
(1502-1550)

Az 1530-as ostrom kudarccal végződött. János király hívei török segédc csapatok segítségével megvédték Budát. Ferdinánd legközelebb két támadást is indított a vár visszaszerzésére, 1540 és 41-ban. Csapatait most is Roggendorf tábornok vezette. Ekkor már Török Bálint is a várvédők között harcolt, mert átállt a király oldalára. A sok ide-oda átpártolással Bálint úr az ország magasan a leggazdagabb főura lett. Ferdinánd azért támadt megint, mert Magyarország békés megszerzésének terve füstbe ment. Tudni illik 1538-ban szerződést kötött az akkor még agglegény Zápolyával, hogy halála esetén ő örökli a magyar koronát. János király élemedett kora ellenére juszt is elvett egy lengyel királylányt, aki Ferdinánd nagy bosszúságára szült is egy fiút. János király nem is láthatta trónja reménybeli örökösét, mert születése előtt meghalt, és országát feleségére, Izabellára hagyta, abban a reménykedve, hogy a szeleburdi fiatal nő hallgatni fog Martinuzzi György barát bölcs tanácsaira.

Szulejmán szultán értesült János és Ferdinánd között kötött szerződésről és megindította csapatait az ostromlott Buda biztosítására.

A továbbiakat az „Egri Csillagok” olvasói – azaz mindenki - ismeri. Emlékeztetőül. Az ostromlókat elzavarta, Izabellát gyerekestől Erdélybe elküldte uralkodni, Budát békésen átvette, és ott is maradt 150 évig. A békés birtokbavétel a korabeli leírás szerint így történt:

„A janicsárság beszállingózott a kapun, mintha csak az épületeket akarná megnézni. Csak lézengtek, bámultak. De egyre többen. Mikor már minden utca megtelt velük, egy kürtszóra előrántották fegyverüket, és mindenkit bezavartak a házukba.”

Dr. Google listájában szereplő három dátumról – 1566; 1599; 1602 – sem barátom jegyzetei között, sem a Magyarok Krónikája című évkönyvszerű album sem tud semmit. Az 1566-os évben valóban volt egy nagy török hadjárat, amely során elesett Szigetvár és Szulejmán önszántából, betegségben meghalt (Allah vágja rövidre szakállát). Győrnél várakozott egy, a Szigetvár felmentésére összegyűlt hadsereg, amely tétlenül várakozott, majd feloszlott. Lehet, hogy ezek csináltak valami ramazurit Buda környékén, és ezt gondolta a doktor úr Buda ostromának.

Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc
búcsúja a siralomházban
Bécsújhely, 1671

A következő két évszám a 15 éves háború idejére esik. Tárgyunk szempontjából annyit tudtam kideríteni, hogy egy hajdúcsapat Buda környékén elfogta és Bécsbe vitte a budai basát. Ez se semmi, de nem nevezhető ostromnak.

Ezután nyolevan évig a budai vár ódon falai nyugodtan sütkérezhettek a lenyugvó félhold fényének árnyékában.

1683-ban a törökök harmadszor is próbálkoztak Bécs elfoglalásával. Szörnyű visszautasításban részesültek, pedig magyar segítők is voltak. Thököly Imre Észak-Magyarországon külön törökpárti fejedelemséget alapított, így a három részre szakadt országnak lett egy negyedik része is.

Bécs hősie és hatékony védőit a Lengyel Királyság csapatai mentették fel. Kevesen gondolnák, hogy ebben az időben Lengyelország Európa legnagyobb területű országa volt. A török vezér meg is kapta az ilyenkor kijáró Selyemzsínór rendet. A győztesekhez sokan csatlakoztak és elindultak Buda felszabadítására.

I. Lipót német császár, és a bécsi haditanács azért is sietette az ostrom megkezdését, hogy a Bécs felszabadítására összegyűlt sereg, amely több mezei csatában is vereséget mért a törökökre, ne széledjen szét. Ezek jó része önkéntes volt, és akkor hagyhatták abba a hadakozást, amikor akarták. Az is szabaddá tette az ostromlók kezét, hogy sikerült a törökök pártján álló Napkirállyal, XIV. Lajossal 20 évre érvényes békét kötni, és a nyugaton lekötött csapatokat át lehetett Buda alá irányítani. A pápa is szorgalmazta a törökellenes háború folytatását, ami Magyarország felszabadításával és egyúttal Európa töröktelenítésével végződött

A várostrom már ebben az időben tudományos mérnöki műveletté vált. A megvívandó vár körül bonyolult cikk-cakkban vezetett árkokat kellett ásni, ezekben helyezték el az ostromra készülődő katonaságot, de ezeket csak akkor indították el rohamra, amikor a célszerűen – jól kiválasztott helyen, jól védve – telepített ostromlövegek eléggé szétbombázták a várfalakat. A műveletet az is bonyolította, hogy az esetleg kívülről támadó felmentő sereg ellen is kellett védőfalat (védőárkot) építeni. Az ostrom inkább kubikusmunkát kívánt, mint a csataképekről ismert, kivont karddal rohanó, létramászó vitézeket. A tudományos várépítés és várostrom elveinek kidolgozása Vauban francia marsall nevéhez fűződik.

Ami a vitézek nemzetiségét illeti, túlnyomó többségük külföldi volt. Magyar alig- alig akadt köztük. Láttuk, hogy a magyar fegyveresek zöme, mint segédcsapat, a törököket támogatta. A hadvezérek közül meg kell említeni Lotharingiai Károlyt és Stahlenberg herceget, aki a tavaly bécsi ostrom alatt a védelem vezetője volt. A török védők parancsnoka elesett, és a helyettese vette át az irányítást.

Az elhúzódó ostrom nem járt sikerrel. A birodalmi csapatok visszavonultak a haditanács utasítására, abban a reményben, hogy majd jobban előkészítve, újra kezdik.

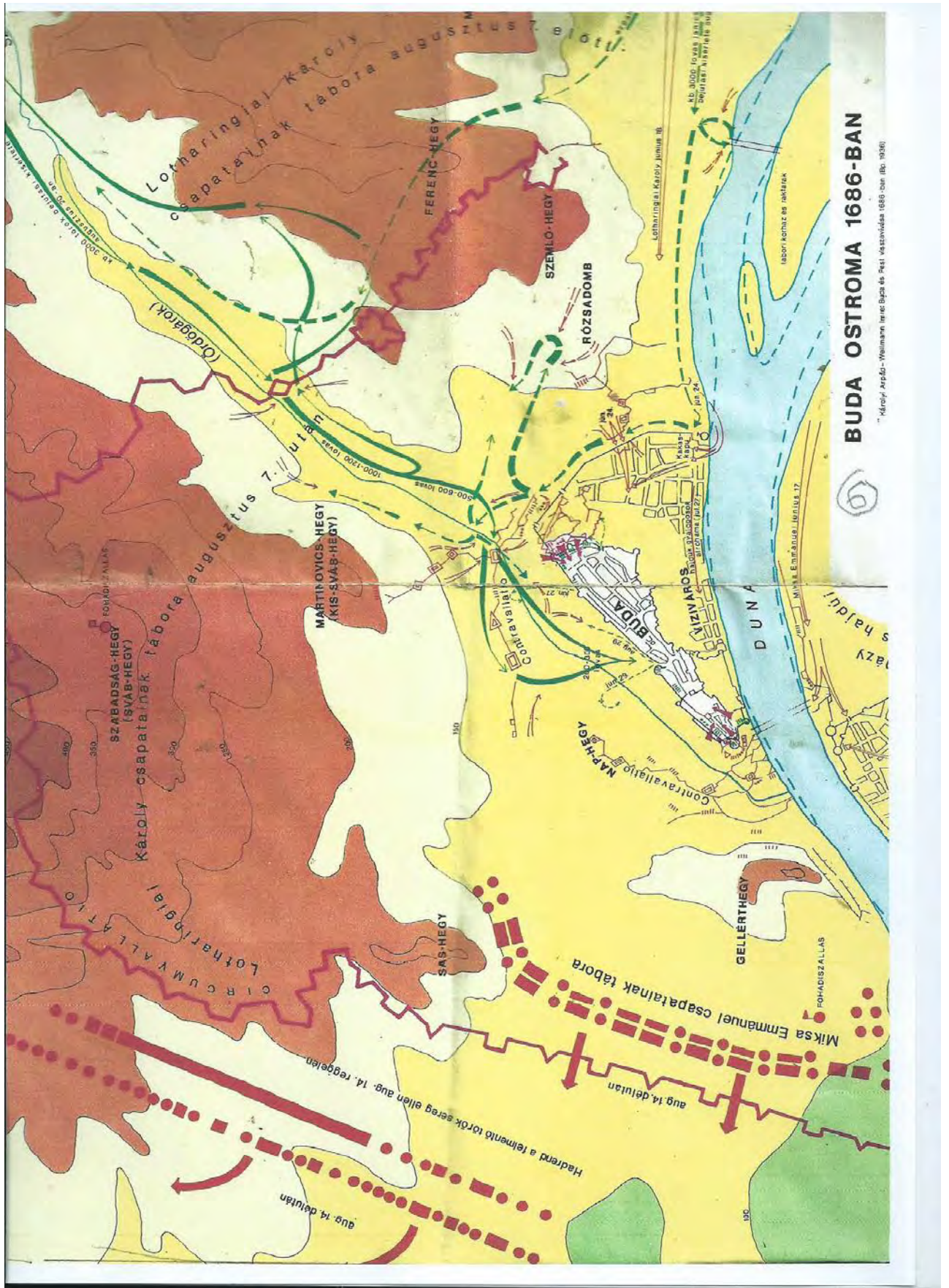

Abdurrahman budai pasa
(1615-1686)

Lotharingiai Károly
(1643-1690)

Az új vállalkozást, a vár, dicső múltú országuk gyönyörű fővárosuk elfoglalására irányuló intézkedéseket a magyarok ambivalensen szemlélték. Az ostromlók között azért akadtak magyarok is. Például a Rákóczi felkelésben elhíresültek közül Bottyán János, Bercsényi Miklós. Vitézségével kitűnt Petneházi Dávid, aki az elsők között hágott fel a falra. Elterjedt a „két pogány közt egy hazáért” alapvetően hamis és reakciós szlogen. A magyarok, - értsd a nemesség felső rétegét – maga mellé tudta állítani a nép egy részét. Nemrég bukott meg a rendi jogok visszaállításáért összeesküdött főurak mozgalma. Lássuk magunk előtt Zrínyit és Frangepánt a siralomházban. Tököly egyenesen török vazallus volt, és mint ilyen tevőlegesen részt vállalt a Buda védelme körüli harcokban. A császár a pápát és egész Európát képviselte, amely többségében katolikus volt és I. Lipót is a protestánsoktól akarta megtisztítani birodalmát, de nem úgy, ahogy azt híres kortársa és nagy ellenfele a Napkirály tette, aki éppen most üzte ki hazájából, Franciaországból az ott hugenottáknak hívott protestánsokat. Lipót ezt a radikális utat nem választhatta, mert a lakosság nagy többsége kálvinista volt. Az áttérést erőltette, ami sokszor sikerült is. Például Pázmány Péter is protestánsként kezdte. A kálvinisták nyomorgatásával Lipót azt érte el, hogy az országlakosok jó része még dicséretes intézkedéseit, mint Buda visszafoglalása is idegenkedve fogadta.

Tehát a 100 ezresre becsülhető, jobb híjján birodalminak nevezhető sereg, amelyben dánok, svédek, olaszok, angolok is voltak, nagyon hiányolta a magyarok tömeges részvételét. Az ostromlók vezérei Lotharingiai Károly és Bádeni Lajos birodalmi hercegek voltak. Alacsonyabb rangban ott volt a hadjárat további csatáiban kitűnt Szavolyai Jenő is, akinek lendületes lovasszobra ott nyerít a palota kupolája előtt. A vezérek, persze, intrikáltak egymás ellen, de a Birodalmi haditanács, nagyon bölcsen, a vár két ellentétes oldalának ostromával bízta meg őket, egyikük a Gellérthegy felől, a másik pedig a tegnapi Moszkva, ma Szél Kálmán tér felől ostromolta a várat.

A törökök az albán származású Abdurrahmán pasa vezetésével szívósan védekeztek. Maga a pasa is eleset, így elkerülte a vesztes csatáért kijáró selyemzsinórt. Végül a rommá lőtt várfalakon kialakult nyílásokon az ostromlók bejutottak a várba, és rövid utcai harc után 1686. szeptember 2-án jelenthették Bécsbe, hogy övék a vár. Európa ujjongott, röplapok százai adták hírül a nagy győzelmet. Az életben maradt zsoldosok is örültek, mert Lotharingiai Károly három napi szabadrablást engedélyezett. Az ez után következő hadjáratlással véget ért a 150 évig tartó török megszállás.

Buda se azelőtt, se a XIX. század közepén nem számított első osztályú modern erődnél. Nagy szerepét a szabadságharcban elsősorban politikai jelentősége adta. Az 1686-os ostrom után Buda, és főleg Pest nagy fejlődésnek indult a Rákóczi szabadságharcot bölcsen lezáró szatmári békét követő másfél évszázad alatt.

Pest egyik ostrom alatt sem játszott számottevő szerepet. Az éppen megtámadott fél, mint védhetetlent, azonnal feladta. Mostanra lakossága sokszorosára nőtt, lakói főleg németek és szerbek (magyarul rácok) voltak, de a magyar értelmiség fő gyűjtőpontja lett. Itt székelt az akadémia, ide költözött egyetem itt voltak az irodalmi klubok. Innen indult el a 48-as forradalmi mozgalom, gondolom a német polgárság csendes, esetleg támogató asszisztálása mellett.

Buda még németebb volt. A középkori királyi palota helyén Mária Terézia korában felépült egy új királyi palota, de király nem lakott benne. A fontos hivatalok közül csak a Helytartótanács hivatala volt itt. Az ország politikai központja a szintén németajkú Pozsonyban maradt.

1848 végén amikor Windisch-Graetz vezetésével leverték a prágai és bécsi forradalmi megmozdulásokat, a magyarok következtek, de Magyarország sokkal keményebb diónak bizonyult. Több győztes csata után Windisch-Graetz elérte Budapestet. A kormány egy puskalövés nélkül feladta a várost és a pénztárat helyettesítő, Kossuth-bankókat nyomtató géppel együtt a már Szolnokig kiépített vonatra szállt.

A győztes tavaszi hadjárat után, amikor a hegyekből diadalmasan visszatérő Görgey csatlakozott a többiekhez elhatározta a kormány, hogy visszafoglalja Budát. Ennek nem katonai, hanem politikai (de tévesnek

bizonyult) oka volt. 1849. április 14-én kikiáltották az ország elszakadását a Habsburg birodalomtól, és azt remélték, hogy ha saját fővárossal rendelkeznek, az európai hatalmak inkább elismerik a független Magyarországot. A katonai vezetők közül sokan úgy vélték, hogy üsd a vasat, amíg meleg, és folytatni kell a sikeres tavaszi hadjáratot, amíg a kitűzött célt, a haza függetlenségét el nem érik.

Ugyanebben az időben találkozott a fiatal, vert hadsereggel rendelkező Ferenc József az idősebb, épp olyan reakciós, de nagyobb és veretlen óriási hadsereg élén álló Miklós cárral. Könnyörgött, hogy mentse meg birodalmát. A cár nagy dilemma megoldása előtt állt. A Habsburg-birodalom meggyengülése neki hasznos lett volna, mert megszabadult volna balkáni terjeszkedése előtt álló akadálytól. Viszont egy forradalom-szülte állam a határai közelében veszélyes példa lehetett volna alattvalóinak, kivált a lázadásra hajlamos lengyeleknek, akik közül már is sokan csatlakoztak a forradalmi hadsereghez. Hosszú megfontolás után az uralkodói szolidaritás győzött cári lelkében, és elindított 200 ezer embert a forradalom leverésére.

A védők élére Henzl tábornokot nevezték ki. A legénység főleg a levett olasz forradalom után kényszersorozott katonákból állt. Képzeltjük, milyen lelkesen vetették magukat a küzdelembe az olaszok. Az ostrom 1849. május 4-én kezdődött és 21-én már be is fejeződött. Miután a nagykaliberű ostromágyúk megérkeztek a komáromi várból és nyílást törtek a vár falán, a megindított roham sikerrel járt. Az egész ostrom 370 honvéd életébe került, a védők 700 embert vesztek. Az utcai harcok során Henzl tábornok is elesett. Lehet, hogy a győztes honvédek felkoncolták volna, mert egy megállapodás ellenére porrá lövette a Dunapart új klasszicista házsört.

A győztes honvédek az egész országgal együtt önfeledten ünnepeltek, mialatt az orosz csapatok már úton voltak Magyarország felé. Az az

ostrommal elvesztegetett három hét hiányzott ahhoz, hogy végezzenek az osztrák hadsereggel, és a siker reményével forduljanak szembe az orosz invázióval.

A szabadságharc elbukott. A honfibu mindig keres és talál valakit, vagy valamit, amit, vagy akit okolhat a vereségért. Buda presztizs-ostroma az egyike az egyik ilyen lehetséges bünbakoknak.

A fentebb leirt ostromoknak van valami férfias bája. Színes ruhák, fényes csillogó kardok, lobogó harci zászlók, harsanó trombiták pergő dobok, fényes re kefélte paripák. Ezt a képet közvetítik a krónikák, ezt mutatják a csataképek. És főleg régen történtek. A most következő ostrom 1944-45-ben történt, az én gyerekkoromban.

Láttam a viaszsárga arcú hullákat, ettem az elhullott lótetemek húsából. Az első szovjet katonákon, akik bejöttek a gettó pincéjébe, nem volt egyenruha. Az egyik szürke köpenyt viselt, a másik pufajkát (oroszul vatnyikot), a harmadikon báránybőr mellény volt. Az eredeti formaruhák bizonyára elkoptak a Sztálingrádtól az Akácfa utcáig tartó hasoncsúszásban.

Mielőtt rátérnék Budapest ostromára, bevezetésképpen el kell mondanom, mit hallottam 1956 nyarán, nyári egyhónapos mikulás-katona koromban egy főhadnagytól, aki a Horthy hadseregből igazolt át a Néphadseregbe. Nálunk természetesen a szovjet Harcászati Szabályzat volt érvényben. A régi magyar szabályzat szerint roham közben 8-10 másodpercenként le kellett hasalni, a szovjet szabályzat ezt nem engedte meg, ott az ellenség állásának eléréséig végig kellett rohamozni. Ilyen szabályzatot az a hadsereg alkalmazhat, amelyik azzal akar nyerni, amije bőven van. Ez pedig a katona. Ezért szenvedett mindig óriási embervesztéseget a szovjet, illetve azelőtt az orosz hadsereg. Mindkét világháborúban az orosz támadásokat gőzhengernek hívták

A közeli képekről, a premier plánról váltsunk nagytotálra, ahogy azt eddig is tettük. A Vörös Hadsereg két oszlopban vonult Berlin felé. Az egyik a lengyel síkságon keresztül a háborúk szokásos kelet-nyugat irányú útvonalán, a másik délről Bulgáriából kiindulva, Magyarországon keresztül via Budapest-Bécs. A két útvonal között Csehszlovákia kimaradt, talán a nehéz terepviszonyok miatt. Eredetileg úgy gondolták, hogy Budapestet csak körülzárják, és hagyják a hátuk mögött vagy, ha lehet, menetből, egy rohammal beveszik. A magas klérus, Serédy Jusztinián és Ravasz László azt kérték a regnáló Szálasitól, hogy nyilvánítsa nyílt várossá Budapestet. A német vezetés másképp gondolta, és a Berlin felé vezető úton a várost „Festung Budapest”-té, feladhatatlan erődvárossá akarták változtatni. Ez sikerült is. Budapestet a Vörös Hadsereg ostrommal vette be, és ez az ostrom ’44 karácsonyától ’45. február 13-ig tartott. A II. világháború alatt csak Leningrádot és Sztálingrádot ostromolták hosszabb ideig. Az a két ostrom viszont sikertelennek bizonyult. Az 51 napig tartó ostrom miatt a

Magyarországon keresztül vonuló szárny lemaradt, a Kelet-Németországon vonuló szovjet szárny mögött. Ennyivel lett hosszabb a háború.

Buda ostroma – Attila út, 1945
(én láttam)

A körülrzárt várost 80 ezer német és magyar katona védte Karl Windenbruch SS rendőrtábornok vezetése alatt. Az utánpótlást csak légiúton tudták megoldani, de a repülőterek már szovjet kézen voltak, ezért előbb a lóversenypályát, majd később a Vérmezőt használták leszállópályának. Azért neveztek ki rendőrt, mert attól féltek, hogy a lakosság fel fog lázadni, és ebben az esetben egy rendőrtiszt szakértelme fontos. Furcsa módon a lakosság örült a megkezdett ostromnak, mert elmaradtak az angolszász bombázások. A támadókat két szovjet front képviselte Malinovszkij és Tolbuhin vezetésével. Pesten a Dunát január 18-án érték el. Buda bevételére február 13-án került sor. Végül a németek egy kitörést kíséreltek meg az Ördögárok felé, de fennakadtak a szovjet zárógyűrűn.

A harcokban 100 ezer német és magyar, 80ezer szovjet katona esett el. A civil lakosság halottainak számát 25 ezerre becsülik. A 40 ezer budapesti ház 27%-a sérült meg vagy vált lakhatatlanná.

VÉGE

Bízom benne, hogy utódaim
új tárgy híjján nem fogják folytatni munkámat.